

Corinne Lhéritier,
Professora de las Escòlas, Calandreta Aimat Serre, Nîmes
Paissèla-Ajudaira, establiment d'ensenhament superior Aprene, Béziers

Parlar l'invisible

Immersion dins una classa cooperativa institucionala bilingüa:
elements d'apropriacion d'una lenga e d'una cultura *minorizadas*.

Dins l'encastre d'un collòqui sus las *minoritats invisibles*, nos questionèrem cap a l'occitan, en tot saupre que lo considerar coma *invisible* èra prene la risca de provocar lo debat, tant es verai que las accions se multiplican per lo far veire (e ausir) en plaça publica. Ensajar de prene la mesura de la distància entre la volontat de se mostrar o la tenacitat per se far ausir dels uns, e l'embòrniament o la sorditat dels autres ten de l'escomesa, o mai: de l'impossible.

Pasmens, nos sembla de biais de nos clinar sus la situacion de joves locutors, dins l'encastre particular d'una classa bilingüa occitan-francés, dins una escòla Calandreta ont l'ensenhament se fa en immersion, en occitan, amb una causida pedagogica particulara e reivindicada, la de las tecnicas Freinet e de la pedagogia institucionala. Per far cortet, aquesta pedagogia s'ancora dins la classa cooperativa mesa en plaça per Célestin Freinet – jornal, correspondéncia, recercas, etc- e desvolopa d'institucions, en particular de moments e de luòcs de paraula, que van permetre d'organizar lo trabalh cooperatiu a mai las condicions d'aqueste trabalh¹.

Quina(s) representacion(s) aqueles enfants an d'aquesta lenga qu'an pas, o pas encara, causida e cossí marcan son apartenéncia a la *comunautat occitana*? Cossí ven vesibla la lenga per eles, cossí ven legibla? Cossí la se fan seuna? Quin sens balhan a l'usatge de l'occitan?

Abordèri aquelas questions en m'interessar als primièrs mots occitans de mos escolans pichons² tan coma al discors manifest de sos parents o d'escolans mai bèls. Subjècte implicada, que soi regenta de la classa d'aicí, pretendi pas a un estudi exhaustiu: al contrari, aqueste apròchi empiric prepausa puslèu de dubrir lo questionament e d'apelar ressons a l'entorn de la question d'apartenéncia a una comunautat lingüistica per una lenga *minorizada*. Quand sa reconeissença per las autoritats es en fracàs, quand son dardalh es mes a mal pels podèrs publics, de que demòra per la far viure e la transmetre? Quina(s) estrategia(s) se pòdon pensar e metre en òbra? E quin sens pren tot aquò per l'avenir?

En parallèl, menèri una discutida a prepaus de l'occitan dins cada classa de l'escòla ont soi regenta e los escolans del Cors Mejan respondèron a un questionari esrich.

Per çò qu'es dels parents, foguèron questionats sus las rasons de sa causida de nòstra escòla, son rapòrt a l'occitan e la presentacion que ne faguèron a son enfant. Per estalviar una *reconstruccion* tròp granda sus aqueste punt, limitèri la distribucion del questionari als parents que l'enfant dintrèt a l'escòla ongan o l'an passat³.

Vist lo nombre pichon de personas questionadas (trenta), causiguèri de questions dubertas: permeton pas lo tractament estatistic de las responsas mas èra pas la tòca cercada. En revenge, las causidas reivindicadas e los biais de las comunicar me semblèron interessentas: aqueste discors reverta sovent çò esperat en responsa a sa causida. Liura tant los imatges e las representacions que se fan de la Calandreta, dins totas sas dimensions – pedagogica, occitana,

¹ Cf. Freinet (1964), Oury (1981), Laffitte (1985)

² Enfants de 3 et 4 ans en pichòta e mejana seccion de mairala. Marqui las occuréncias occitanas dins son parlar espontanèu. Adonc se tracha pas aquí d'un inventari exhaustiu mas de la transcripcion de las produccions las mai significativas.

³ Escolans dintrats en 2013 o 2014, la maja part en mairala.

bilingüa, culturala, associativa- coma las rasons explicitas de sa demarcha.

En los questionar, me voliái far una idèa de las representacions induitas o projectadas qu'aurián los enfants qu'arriban dins las classas. Voliái tanben assajar de veire se lo biais qu'an los parents de parlar (de) l'occitan auriá una incidéncia sul biais dels enfants de se l'apropriar o pas.

Aital, aqueste questionari es un element d'esclairatge mas pas objècte d'estudi de per el. Adonc, coma desiri puslèu favorizar lo raconte de la classa, detalharai pas aici las respensas recebudas, se pòdon consultar sus <http://www.aprene.org>

Per resumir, aquestas respensas conferman que la maja part dels parents coneisson l'escòla pel boca-en-aurelha e que la causida es mai pedagogica que lingüistica. Las tecnicas Freinet e la pedagogia institucionala son mai o mens conegudas, mas los parents evòcan tanben la talha de l'escòla e l'implicacion associativa. Enfin lo bilingüisme compta de còps dins la causida, mas pas sovent per l'occitan⁴.

Un fum estiman, e de còps deploran, qu'es pauc present o pas pron, relegat dins d'unas expressions, de còps familhalas, o dins d'amagatals. D'unes estiman qu'aquelas expressions, justament, lo rendon mai vesible. Quatre personas nuançan sa responsa en dire que nòstra escòla li tornariá una visibilitat, quitament se Khaled, 5 ans, afortís que «l'occitan es al bot, es al bot del monde» e si Lea, 9 ans, pensa que «l'occitan es una sòrta de lenga mòrta, coma lo latin, mas un pauc mens.»

Adonc, es pas la practica de l'occitan, ni mai son espendiment que determinan la causida dels parents. Una mamà ditz quitament s'èsser pas jamai pausada la question! Pasmens, e es fin finala çò mai estonant, un tèrç de las personas questionadas testimònian d'un vertadier rapòrt, puslèu positiu, sovent afectiu, de còps intim, a l'occitan⁵.

Enfin, tres parents dison aver «pas cap de rapòrt» a l'occitan e tres autres - sonque tres - evòcan l'escòla: quand se parla d'invisibilitat... Ont ne sèm per l'escòla? L'occitan i es tament evident que fa pas mestier de ne parlar o quicòm empacha de lo veire?

A l'ostal, l'occitan se limita, al mièlhs, «a qualques cançons o expressions» e los escolans de CM semblan confermar que *l'occitanizacion* familhala es ligada a la frequentacion de l'escòla: libres, dictionaris o CD son aquesits en cors d'escolaritat.

I auriá adonc una mena d'oposicion entre l'invisibilitat sociologica de l'occitan e una cèrta preséncia, un imaginari sens substrat material. Lo moment del rescontre amb l'escòla seriá *lo bon moment*: aquel que l'occitan va venir vesible, mai que mai mercé al calandron⁶ qu'aurà de far lo ligam. En creire los escolans de CM, aquel ligam demora estrechon: qualques mots e de poèsias. D'unes dison «ensajar d'ajudar los parents», d'autres parlan de «jogar a parlar occitan», mentre que d'autres encara estiman qu'es «tròp complicat», e las vertadièras conversacions demòran minoritàrias.

Aquela *abséncia vesibla* la retrobam dins çò dich als enfants abans lor primièra dintrada: una sola familha parla de «la langue de la grand-mère [du] papa». Pels autres, es la lenga de l'escòla, e quitament la dels adultes de l'escòla: sols *los bèls* son de còps mencionats coma locutors potencials.

Generalament valorizat, l'occitan es presentat coma *un mai*, qu'a la fisança dels parents. Se mòstran encoratjants e sembla que los enfants arriban avertits e rassegurats, çò qu'empacha pas los parents de lor demandar se comprenon çò que ditz la regenta. Çò qu'empacha pas

⁴ Cf. question 2

⁵ Cf. question 6

⁶ escolan de Calandreta

tanpauç Louise de se laguiar un pauc alara qu'arriba dins l'annada començada: «Mais, moi, je suis française?» e d'èsser rassegurada, justament, quand apren que sos reires grands parlavan occitan!

D'unes evòcan ni mai l'occitan, subretot pels fraires e sòrres pichons, coma se «anava de se». Una mamà reivindica aquesta actitud: «J'ai préféré qu'il teste l'immersion de lui-même, sans théoriser.»

Recentament, dins l'encastre de son memòri de master 2, Annie Fraisse⁷ questionava e nuançava una evidéncia: la d'un ligam dirècte entre l'implicacion dels parents fàcia a la lenga de l'escòla e las competéncias dels escolans. Aquesta ipotèsi se verifica sovent, mas pas totjorn: Annie Fraisse balha l'exemple d'un escolan *menaire* per l'occitan dins la classa mentre que sa familha i siá pas engatjada, alara qu'un autre enfant, de familha militanta qu'aficha son apartenéncia occitana dempuèi de generacions, se mòstra inibida amai de còps en refús de l'occitan. E mai foguèsson dos exemples extrèms, aquesta realitat existís e d'autres collègas la conferman. La prene en compte significa pas qu'ajam pas a crear ensems, ensenhaires e familhas, las condicions mai favorablas e a téisser las possibilitats per cadun d'intrar dins aquela esfèra e de se l'apropriar; mas aquel trabalh joslinha que per una actitud de l'environment familhal balhada, correspond pas brica una responsa *tipe* del comportament de l'enfant cap a l'occitan (ni mai cap a quina lenga que siá).

Sèm mai que mai en preséncia de subjèctes, e de rencontres subjectius!

Un trabalh en cors, menat per d'autres collègas⁸, confòrta aquesta afirmacion en questionar una altra *evidéncia*. An pas pretencion d'invalidar los trabalhs de lingüistes reconeguts suls benefachs de l'immersion aboriva, mas aquela recerca mòstra mantunas situacions ont los enfants aquesisson de competéncias de tria en un temps mai que cortet, foguèsson pas en immersion abans 8 ans.

Aquí tanben es una question de subjectivitat: en delà de las capacitats d'adaptacion del cervèl, las representacions ligadas a la lenga d'aquesir e a sos locutors en preséncia, las identificacions possiblas, los desirs d'apartenéncia a una comunautat d'individus... son tant d'enjòcs ont lo subjècte s'exprimís.

Es una de las rasons de nòstra causida d'una pedagogia de la paraula, una pedagogia del subjècte dins sa singularitat. L'enfant es pas sonque un escolan, encara mens un *aprenent*. Aquesta disseccion val benlèu dins los laboratòris scientifics, o dins de *purs luòcs d'aprendissatges*, mas la refusam dins las nòstras classas que desiram luòcs de vida reala e complexa: mitan de lengatge, es a dire de cultura e d'organizacion simbolica, e pas sonque luòc d'aprendissatges mai o mens amolonats segon las mòdas ministerialas e sens téner compte dels *ritmes fins* de cadun.

Dins aqueste encastre, l'occitan es una de las dimensions de la complexitat del subjècte uman, subjècte de cultura e de lenga. Aital, voldriái partejar qualques escambis a prepaus de l'occitan, dins la classa de CE1/CE2.

Elliot: Es una lenga.

Wadi: Per ieu, [...] es pas que una lenga mas es *aussi* importanta per de que coma aquò òm sap parlar dins una altra lenga.

Gael: Tanben l'occitan es pas sonque una lenga mas me fa plaser, es polida. Om pòt parlar altra part qu'a la Calandreta. A Narbona per exemple o *ailleurs*.

⁷ Cf. Fraisse, 2012

⁸ Cf. Bras, 2013

Alba: Representa una lenga mas *aussi* quicòm d'*inconnu*. Abans d'arribar aviái ja rescontrat de monde que parla occitan.

Sara: Per exemple soi anada en Espanha e [...] i a de mots que semblan lo catalan [...] disi un mot en occitan [a mon tonton] e el me ditz en catalan.

[...]

Nina: Ieu lo parli en Avairon [...] pendent las vacanças.

Diane: Per ieu, l'occitan es important quand serai granda se vau dins diferents païses, aimi aprene la lenga, poirai parlar la lenga dins un autre país.

Elliot: En Occitania, mon paire a dich a una dòna que parlavi occitan e la dòna m'a parlat occitan.

[...]

Diane: La França e l'Occitania es melanjat!

Wadi: L'occitan, coma país, existís pas. I a plen de lengas mescladas en França. I a de mots occitans qu'om trapa dins las lengas romanas.

Gael: Ieu [...] soi anada al musèu del *foie gras* [...] amb lo qu'aviái fabricat lo musèu avèm parlat un pauc francés e un pauc occitan.

Marius: Amb mon paire parli occitan. De còps parlam francés.

Nòu escolans de mai dison parlar occitan amb de pròches.

Wadi: Ma maire es interessada per l'occitan *du coup* li aprengi dels noms *des fois*.

Ont se parla, ont parlatz occitan?

Marius: En Lengadoc!

Wadi: Al bar Lo delice, i a una persona que s'apèla Agnès, ditz de mots en occitan.

Léo: A la Calandreta!

[...]

Maud: A la debuta ça m'a fait un pauc *bizarre*.

Elliot: Quand èri pichòt compreniái pas çò que disián. Me semblava una lenga d'extraterrestres.

Wadi: Quand las gens parlavan en occitan trapavi un pauc *bizarre*. Un còp que ai ben escotat, ai entendut un mot qu'aviái ja entendut e ai decidit de me metre a parlar occitan.

Clara: *Pour parler occitan j'ai écouté les autres pour savoir. Au début* èra un pauc dificil.

Betty: Parli occitan. *Quand j'étais petite* compreniái pas. Ai començat de parlar occitan après.

Gael: Ieu quand soi arribada a l'escòla quand ai entendut l'occitan me soi dich qu'èra una polida lenga e èri contenta de la parlar.

Nina: Ieu quand soi arribada a l'escòla me fasiá pas *bizarre* mas me fasiá l'impression qu'èra normal per de que l'aviái ja entendut.

Marius: Mon paire m'a après a aprengre l'occitan. Abans aimavi pas tròp mas après ai adorat l'occitan.

[...]

Pierre: Ieu trapi qu'es invisable, *pas beaucoup* de mond lo parla.

Elias: Ieu es parièr, coneissi pas tròp de mond que parla en occitan.

Marius: Es pas invisable per de que l'occitan s'es batut, an fach una manifestacion per gardar l'occitan, alara trobi qu'es pas invisable.

Sara: Ieu trapi qu'es pas invisable i a plen d'escòlas en occitan [...] i a de gens que parlan e i a de Calandretas.

[...]

Sara: Es pas un problèma. De còps de companhs me dison ont es mon escòla e expliqui la lenga per que compregan.

Alba: Ieu trapi tanben qu'es pas embestiant: òm poirà l'aprene a nòstres enfants.

Sara: Ieu quand parli amb mas copinas, per exemple se parli amb Nina que me ditz quicòm, parlam francés, mas al *Conselh* o al *Qué de Nòu*? o als moments de classa parlam en occitan.

Alba: Ensagi de parlar occitan o al mens de dire de mots que coneissi e apreni d'autres mots.

Wadi: Per ieu quand sèm dins la classa es un pauc forçadament que parlam occitan, es normal.

Betty: Om es pas obligats. A l'escòla parli totjorn occitan.

Diane: Es dificil de parlar occitan per de que va tròp vite de còps mas ensagi de dire tot en occitan.

Tant coma aqueles escolans de CE, los del CM considèran l'occitan coma lenga. Apondon sovent un qualificatiu afectiu e mantuns argumentan a prepaus de son utilitat, mai que mai per aprene d'autres lengas. Sa preséncia en defòra de l'escòla es pas sentida del meteis biais per totes mas se mostran puslèu contents de la conéisser e de la parlar. A l'escòla, es pas forçadament *naturala* entre eles, mas lo ven dins la classa, mai que mai al *Qué de Nòu*? o al *Conselh*, moments de paraula particulars. Lo primièr permet de contar tot çò qu'òm vòl partejar amb la classa: e mai d'un biais que sembla anodin (una sortida a la mar o la tièra del dejunet) es totjorn lo subjècte qu'arriba aquí e lo moment demanda una atencion bèla. Lo *Conselh*, el, permet de gerir lo trabalh cooperatiu e las condicions d'aqueste trabalh: la paraula es d'un autre biais. Las règlas son comunas, afichadas e dichas en occitan: *nos trufam pas, escotam lo que parla, respectam la paraula...* Son sovent los *mestres mots* (*Balhi la paraula a / Qual a una question...*) qu'estructuran las presas de paraulas, que son los primièrs investits e que permeton de s'escampar. Es sovent al *Conselh* que los mai bèls començan de fargar de frases vertadièras e que l'occitan ven lenga d'argumentacion. Pel *Qué de Nòu* - que demora *Qué de Nòu*? e ven pas jamai *Quoi de Neuf*?- aquò demanda mai de temps.

Vos convidi ara a seguir una jornada dins ma classa de mairala, en nos interessar a las produccions de lengatge dels escolans⁹.

Temps de l'acuèlh del matin, s'ausís parlar francés, occitan e de còps castilhan, lenga mairala d'unes escolans. Cadun pausa sos afars, aficha sa carta-fotografia de preséncia, puèi s'installa al canton. Es tanben l'ora dels mestiers: los enfants dison pas sovent *métiers*. La classa se debana en immersion, l'ajuda-mairala e ieu parlam occitan de longa. Sovent, per respondre o perlongar la discutida, tornam formular en occitan çò que los enfants dison en francés.

Carla aficha la data: «C'est *aque* le jour? – Òc, sèm diluns... diluns 9 de setembre.» Puèi compti los presents, e los escolans *m'ajudan*: comptam sovent, la comptina dels nombres es ben coneguda e fa partida dels primièrs mots occitans.

Se i a d'absents, Chloé n'aficha la fotografia e indica lo nombre: «Uèi, i a 3 absents.» D'aquel temps, Samuel e Manon preparan amb l'ajuda-mairala la tièra de *los que manjan a la cantina* que legirà puèi.

La comptina, *Pocet*, permet de nos dire bonjorn: tant corteta siá, demòra un ritual important. De còps es un *baston de paraula* que circula. Avèm fargada una colleccion de *bonjorns* dins diferentas lengas, afichats e illustrats dels drapèus del país correspondent. Lo que ten lo baston saluda dins la lenga de sa causida, li respondèm en resson, puèi lo baston passa al vesin. Los enfants causisson tan lo bonjorn qu'an portat a la classa que lo d'un collèga, e los que nòstres visitaires nos ofriguèron an un brave succès. D'unes s'especialisan dins un bonjorn, d'autres cercan la diversitat.

⁹ Aqueles elements de lengatge foguèron pas reculhits totes la meteissa jornada, mas seguir la cronologia d'una jornada de classa presenta l'avantatge de los poder contextualizar, en defugir la separacion de la presentacion de las aisinats de classa de l'enonciat de çò que s'i ditz.

Tot çò que se debana dins aquest moment tant a prepaus del lengatge coma per l'intrada dins l'escrich meritariá un developament mai bèl, mas joslinharai sonque dos punts:

- *Adieussiatz*, en occitan, es regularament causit e los enfants l'utilizan endacòm mai, en arribar a l'escòla per exemple, mai sovent qu'abans. Solide, mantuns factors son en jòc dins l'apropriacion e la circulacion d'aqueste *adieussiatz*, mas se pòdon formular doas ipotèsis complementàrias: d'una part la pluralitat butariá a se causir un repèri, d'un autre latz, decomplexariá lo *parlar-una-autra-lenga*.
- D'unes dels escolans ispanofòns semblavan de còps montar una mena de barradissa entre los luòcs de sas diferentas lengas: aquela polifonia dels bonjorns sembla lor permetre de partejar sa particularitat. Aital, Lola a fin finala presentat de libres en castilhan e demandat a sa maire de l'escrivre dins son quasèrn viatjaire.

Aqueste quasèrn viatjaire fai ligam entre classa e ostal. Rend compte, en occitan, de las activitats de classa e, la dimenjada, pòt èsser completat en familha. La maja part dels parents i escrivon en francés. De còps, quelques mots d'occitan s'engulhan, a l'iniciativa dels parents o jos dictada de l'enfant: la data, *adieussiatz*... Lo diluns, los enfants lo pòdon presentar.

Après las presentacions, abans de se metre al trabalh en còla, ausissèm sovent: «Elle est où ma còla¹⁰? On fait quoi avec ma còla?»

En fin de trabalh, Lisa demanda: «Je peux *recaptar* ça?» mas Laura s'escrida: «Attends, j'ai pas *acabat!*» puèi, pauc après: «Ça y est, j'ai *acabat!*»

Un matin, Sofian aprofiecha del cambiament de plaça per me dire: «Tu sais Corinne, moi je parle anglais! Et toi aussi tu parles anglais! - A bon? - Ben oui parce que à l'école on parle anglais! - Me semble que parlam puslèu occitan, non?» Sofian soritz e Iris apond: «À ma maison, on m'a parlé de toi et ici c'est pas pareil qu'à la maison. Et aussi à la maison ma porte est grise!» Solide, en pichòta seccion, la diferéncia entre *francés-de-l'ostal* e *occitan-de-l'escòla* pòt èsser de meteissa farina que la diferéncia de color de las pòrtas! Per çò qu'es d'estampilhar *anglés* aquela *autra lenga*, lo feonèm es pas rare e l'experiéncia partejada per mantuns. Se d'unas lengas semblan invisiblas o s'ausisson pas gaire, la predominança de l'anglés sembla far ecran e aver un espadiment tal qu'un enfanton confrontat a una altra lenga que la seuna pensa que pòt pas èsser quicòm mai que l'anglés.

Al moment del gostar, rajan mantuns «es ora de gostar». En debuta d'annada s'ausisson pas gaire mercejamens. Del còp, quand Laura ditz *mercé* lo fau remarcar a la cantonada. Sulpic, Sofian demanda sa part amb un *sioplet*: en apondre l'occitan a la politessa, pensa benlèu èsser servit mai rapidament?

Dos jorns après la dintrada, Romain, tot novèl escolan de pichòta seccion, la boca plena, demanda se pòt aver una altra frucha. «Ne poiràs aver un quand auràs acabat aqueste. – Ah! quand j'aurai fini je pourrais en avoir un!» Malgrat mas annadas de mestièr e la pensada que lo contèxte s'i presta ben, ne soi pas mens estonada. Aquò me rementa una altra escolana, en debuta d'annada tanben, que li demandèri «Pòdes anar alucar sioplet?»: s'èra levada, aviá traversada la classa, puèi, la man sus l'interruptor m'aviá questionada: «Tu m'as demandé d'allumer, hein?». Dins aqueles moments, tot lo camin entre la compreneson imediata, contextuala, e lo rasonament puèi l'assimilacion sembla paupable, gaireben vesible!

Aquò dich, tre l'endeman, Romain mòstra que compren plan çò que se ditz, a mai sià fòra contèxte. Coma me vei afarassada amb las fichas de ligason, me demanda: «Maîtresse, vous faites quoi? – Recapti de papièrs. Son las entresenhas dels parents, los numeròs de telefòn.

¹⁰ Dins la classa cooperativa (tecnicas Freinet pedagogia institucionala) trabalham sovent en còlas. Cf. Freinet, Laffitte, Oury, obratges citats e Robin, 2011.

Coma aquò, s'avèm besonh, podèm telefonar als parents. - Ah! On peut téléphoner à mes parents pour dire que je suis bien, à l'école?»

A mai la *gim* es l'escasença de dintrar dins l'occitan. Abans de començar, los compti per m'assegurar de la preséncia de totes e avèm sovent d'escotar l'un o l'autre far la pròba de son saber: «Et moi, je sais compter, un, dos, tres...», puèi son los «Je l'ai *atrapat*», «Regarde comme je l'ai *mandat* loin» e autres «J'ai *capitat!*» que permeton pauc a cha pauc de passar dels mots o de las frases fabricadas a l'occitan.

A l'ora de la dormida, Mehdi a besonh d'ajuda per desnosar sos correjons e para lo pè. «Pòdes dire ajuda-me, sioplet! - *Juda-me, sioplet!*.. Hey! C'est comme *Pocet!*» e ditz la comptina. «Òc, es en occitan! - À ma maison je parle pas occitan! - A? e de qué parlas alara? - Des fois je parle occitan!»

Fa mestier de rassegurar Iris: «On va à la *dormida* et après c'est l'heure des parents, hein?». La «*sieste*», es pas un mot especific de l'escòla, mas la *dormida*, qu'es a l'encòp lo temps e lo luòc, es ben a l'escòla que la fan, sens los parents! Fanny, que carreja los dodós, l'explica justament a Arthur: «Je les apporte à la *dormida*. C'est la sieste, mais à l'école on dit comme ça!»

Soi a contar en occitan una istòria escricha e coneguda dels enfants en francés, que Gabriel m'arresta: «C'est pas petit ours! - As rason, es pas pichòt ors es pichòt mostre. - Non, c'est petit monstre! - Òc, en francés es petit monstre e en occitan es pichòt mostre.» Lo poce dins la boca sembla m'autorizar a perseguir. Quand legissi «Anem, montam!» ausissi Fanny dire «Montam en classa!» coma s'aqueles mots formavan una seguida logica per ela. Coma las comptinas, las istòrias legidas e contadas permeton l'imitacion e l'apropriacion.

Aquò se conferma un pauc mai tard, temps de la lectura d'una istòria d'elefant que capita pas de bufar de candèlas: «[...] i arriba pas». En resson, ausissi «Alara, es fòrça en colèra». Es pas brica dins l'istòria, mas l'encadenament *i arriba pas / alara es fòrça en colèra* es un quasi automatisme que nos ven de la comptina *Pocet e lo lop*.

Es çò que Pierre Johan Laffitte nomma *luòc comun*¹¹, una aisina de lengatge que cadun se pòt apoderar e utilizar en tota tranquillitat. M'autorizi aici a far una comparason que pòt semblar ardidada. Çò que se debana aquí, al quotidian, es de meteissa farina que çò que testimònia Jean Léo Léonard dins sas òbras a prepaus de talhièrs d'escritura al Mexic¹²: a partir d'un teissum simple, mas subretot pas simpliste, los escolans teisson un saber solide que s'enriquirà de per la practica.

En fin de jornada, d'unes escolans presentan sos progrèsses e sas capitadas. Sabon mai que ben precizar quand l'occitan dintra en jòc, per comptar per exemple: «*Sabi comptar fins a 5 en occitan!*» E Iris, per sa primièra presentacion de progrèsses, me demanda tot simplement d'escriure «*J'apprends l'occitan!*», pròba se fasiá mestier qu'aquestes enfants son a de bon subjèctes de sos aprendissatges.

Per acabar la jornada, fasèm un *Cossí vas?*¹³ Tre la premièra annada, es un florilègi de *solelh*, *nívol* o *auratge*, de *vau pas plan* o de *soi content*. Coma pel *Qué de Nòu?*, aqueste nom, *Cossí vas?*, passa pas jamai al francés dins lo parlar dels escolans.

L'occitan a l'escòla, es tanben la lenga dels tèxtes liures, dels tèxtes estampats, de las letras reçaupudas e mandadas als correspondents... es la lenga per dire tot, e per tot far.

¹¹ Cf. Laffitte, 2011

¹² Cf. Léonard, 2013

¹³ Institution de la classe TFPI que permet, entre autre, de gardar pas quicòm sul còr al moment de quitar la classa. Cf. Laffitte (2006), Imbert (1999)

Sembla adonc natural que siá amb los mots de la classa, o per la classa, que los escolans joves se l'apròprian pauc a cha pauc. Res d'estonant quand tornam pensar a l'abséncia de lenga a l'ostal¹⁴. Tre los primièrs jorns de classa destrian sens lagui l'una e l'autra e los luòcs de caduna. Quand Carla ditz «Je parle français avec Natan mais des fois on dit **cat**» ditz pas altra causa! De còps, los escolans dison aital de mots en occitan per respondre a la question «cossí se parla a l'escòla?» Arriba tanben qu'aqueles mots sián completament inventats, coma quand Julie nos ditz «Moi je sais dire des mots en occitan, je dis [lejdelejde]». En mairala, lo mot *lenga* es pauc utilizat a mai los enfants saupèsson respondre a una question tala coma «Quina(s) lenga(s) parlas?», mas tre la granda seccion e fins al CM2, son unanimes: l'occitan es una lenga! La nocion de territòri es de còps fosca mas s'afina en se far bèl. En revenge, l'occitan es fòrça d'ora associat a las colors roge e jaune e a la crotz sul drapèu.

Se poiriá alara pensar que i auriá aquí quicòm d'artificial, de fabricat: seriá desconéisser la classa cooperativa, luòc de vida e de construccion de la persona, coma subjècte, e pas sonque coma escolan. Òm s'avisa subretot qu'aqueles mots, qu'ajudan a estructurar lo lengatge, fargan de sens per qual los emplega. A dich d'escota e d'ensages, cadun tròba e farga, dins un meteis temps, de claus que li permeton de prene *sa part del tresaur*. L'immersion es pas brica un banh passiu - es pas una trempa: intrinsècament ligada aici a la classa cooperativa, permet l'apropriacion reala dels mots per dire e per se dire. Dubrís segur al paupejament, als ensages, a la creacion...

Romain es ara en mejana seccion. Coma es a jogar amb un companh, l'ausissi dire «C'est dégueulasse!» La regenta que soi se pòt pas empachar de remarcar: «Ben alara, Romain, se ditz pas aquò!» e Romain de se reprene: «Heu... Es degolàs!»

Fin finala, de qu'avèm vist aquí? Las primièras espelidas de l'occitan. Çò que se veï o se fa veire, çò que pareis, çò que se farga, tal coma un *amolament primitiu* de pichòts atòms d'occitan, al biais d'un montjòia: alara, aquò ven vesible als uèlhs del subjècte de la lenga. Dapasset, l'occitan pren cara, pren còs. Lo vesèm, una de las primièras etapas consistís pas tant en *parlar occitan* qu'en *èsser parlat occitan*, valent a dire èsser aculhit dins e per un luòc ont la reconeissença se ditz mercé l'occitan. Puèi, pauc a cha pauc, lo fach de dire, de conéisser e reconéisser, pren d'aquel luòc simbolic qu'es la classa, la lenga que i rend possible los aprendissatges e lo fach de grandir. Avèm aquí un revèrsament dins lo rapòrt escolar de l'occitan e de l'enfant: s'agís pas mai d'un objècte que s'apren, mas d'un subjècte qu'aganta una aisina e la se fai a la man.

Apren a veire l'occitan quand l'occitan l'ajuda a veire lo monde.

Bibliografia

BRAS, Myriam, SUDRAT, Eric, VERNIÈRES, Marie-Pierre (2013): «L'immersion en occitan dans les écoles Calandretas: analyse de quelques situations d'immersion *non précoce*.» Colloque ISLRF – Institut Supérieur des Langues de la République Française.

FRAISSE, Ania (2012): *Mitan familial e aprendissatge de la lenga occitana. Importància de l'implicacion dels parents dins la produccion activa de la lenga occitana pels enfants de mairala dins las escòlas immersivas Calandretas*. Memòri Master 2, MEF EBJ, Perpignan: UPVD-ISLRF.

FREINET, Célestin (1964): *Les Techniques Freinet de l'Ecole Moderne*. Paris: Colin-Bourrelier.

IMBERT, Francis (1999): *Vocabulaire pour la pédagogie institutionnelle*. Nîmes: Champ social.

¹⁴ Abséncia segon los dire dels parents.

LAFFITTE, Pierre-Johan (2011): «Lecture de la monographie de Françoise Théron, Quoi de Neuf? avec les petites sections», cours dans le cadre du master MEF EBI, en cours de publication.

LAFFITTE, René et le groupe VPI (2006): *Essais de pédagogie institutionnelle*. Nîmes: Champ social.

LAFFITTE, René (1985): *Une journée dans la classe coopérative*. Nîmes: Champ social.

LÉONARD, Jean-Léo (2013): «Techniques d’immersion en contexte de bilinguisme inéquitable: tequio pedagógico au Mexique». Communication au colloque ISLRF.

OURY, Fernand et VASQUEZ, Aïda (1981): *De la classe coopérative à la pédagogie institutionnelle*. Nîmes: Champ social.

ROBIN, Isabelle *et al.* (2011): *La pédagogie institutionnelle en maternelle*. Nîmes: Champ social.